

CZU: 378:81'253

ABORDARE DIDACTICĂ A ERORILOR ÎN INTERPRETAREA CONSECUTIVĂ*Ina SÎTNIC**Universitatea de Stat din Moldova*

În articol este examinată problema privind erorile comise de către studenții anului III de studii din cadrul Departamentului Traducere, Interpretare și Lingvistică Aplicată al USM la orele de interpretare consecutivă. Analiza este efectuată în baza exemplurilor selectate din traducerea la vedere și consecutivă din limba engleză în limba română, reunind tipologiile existente ale erorilor de traducere pe exemplul greșelilor de limbă, erorilor lingvistice de traducere, erorilor semantico-pragmatice și extralingvistice, analizând cauzele comiterii acestora și necesitatea remedierii lor.

Cuvinte-cheie: *interpretare consecutivă, traducere la vedere, formarea interpreților, erori de traducere, abordare didactică.*

A DIDACTIC APPROACH TO ERRORS IN CONSECUTIVE INTERPRETING

The article examines the problem of translation errors made by third year students at the Department of Translation, Interpretation and Applied Linguistics, Moldova State University, during classes of consecutive interpreting, based on examples drawn from sight translation and consecutive interpreting from English into Romanian. We intend to focus on an extended typology that comprises translation mistakes, linguistic errors, semantic-pragmatic errors, extralinguistic errors, aiming at analysing their causes and the need to correct and avoid them.

Keywords: *consecutive interpreting, sight translation, interpreter training, translation errors, didactic approach.*

Introducere**Greșeală și eroare de traducere**

Evaluarea calității traducerilor efectuate de către studenți prin prisma greșelilor și erorilor comise este un subiect mult discutat în contextul formării traducătorilor în mediul academic. În domeniul lingvisticii aplicate înregistrăm diverse opinii asupra noțiunilor de **greșeală** și **eroare**. Lingviști precum H.C. Barik, D.Gile, D.Gouadec, Ch.Nord, Ch.Waddington, G.Lungu-Badea ș.a. operează cu noțiunea de **eroare**, de altfel, intens vehiculată în studiile de traductologie și o percep ca fiind o neconcordanță sau o denaturare în procesul transpunerii unui discurs-sursă (DS) într-un discurs-țintă (DȚ), cu un impact ce modifică iremediabil calitatea produsului traducerii. Alți specialiști, însă, înscriu aceste noțiuni în contexte particulare. Astfel, cercetătorul R.Gefen definește **greșeala** drept o lacună la nivel funcțional, ea fiind ocazională și cauzată, cel mai des, de factori extralingvistici, cum ar fi oboseala, graba sau zgomotele de fundal, pe când **eroarea** are la origini discrepante semantice, lexicale, gramaticale etc. între discursul original și cel tradus.

Tipologie

Greșeala de traducere este nu doar o fisură care apare în instrucțiunile de traducere, adică o deviere de la modelul de traducere ales [1, p.186] ci și, așa cum o descrie G.Lungu-Badea, o eroare în DȚ ce se ivește ca urmare a interpretării greșite sau a înțelegerii eronate a unei unități de traducere, a unui segment din DS [2, p.79]. Tipul de eroare respectiv se manifestă prin *sens fals, nonsens, adăugare, omisiune nejustificată, asociație falsă, ambiguitate*.¹

Cercetătorii din domeniu propun clasificări ale erorilor de traducere în funcție de anumite criterii. Interpretul canadian H.C. Barik a fost primul care a semnalat diferențele de conținut între discursul în limba-sursă (LS) și traducerea acestuia în limba-țintă (LȚ), definind neconcordanțele *erori de traducere*, pentru care autorul propune o clasificare ce include *omisiuni, adăugări, substituiți*. După sursele și cauzele erorilor de traducere D.Gile le grupează în *erori de sens, erori de limbă, erori de terminologie și frazeologie specializată*, iar D.Gerver le categorisește în *omisiuni, substituiți și corectări/revizuiți*. În „Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii” G.Lungu-Badea împarte greșelile de traducere în două categorii: *minore*, de genul alunecărilor stilistice, care nu cauzează alterarea mesajului, și *majore*, pe exemplul nonsensului și contrasensului, ce presupun devieri de la intenția DS. Autoarea semnalează următoarele greșeli de traducere [2, p.79]:

¹ Tipologie după G.Lungu Badea [2].

- 1) de natură sintactică, lexicală, semantică, provocate de soluții traductive aproximative, imprecise, inadecvate;
- 2) determinate de o înțelegere greșită, inevitabil o exprimare neinspirată pentru economia DS și DT;
- 3) individuale (dificultăți) sau colective (probleme).

Pornind de la categoriile de erori existente și luând în considerare modalitățile de traducere și perechea lingvistică engleză-română implicată în studiu, abordăm următoarea tipologie a erorilor:

- ✓ **Greșeli de limbă** manifestate prin *abateri de la normele LT*;
- ✓ **Erori lingvistice** *lexicale și terminologice, morfo-sintactice, de traducere a expresiilor idiomatice, analogii false, interferențe fonetice interlinguale*;
- ✓ **Erori semantico-pragmatice** – *sens fals, adăugări și omisiuni nejustificate, ambiguități*;
- ✓ **Erori extralingvistice** – *pauze, inflexiuni ale vocii, lipsa fluenței, intonație necorespunzătoare*.

Metodologie

Scopul studiului rezidă în analiza calității traducerilor efectuate de către studenții Departamentului de Traducere, Interpretare și Lingvistică Aplicată (Departamentul TILA) prin prisma erorilor comise în interpretarea consecutivă (IC). Ne vom axa pe diagnosticarea surselor erorilor, identificarea posibilităților de remediere și evitare. Astfel, ne propunem să răspundem la întrebările:

1. Ce tipuri de erori prevalează în IC?
2. Care sunt cauzele erorilor de IC?
3. Care este, prin comparație, ponderea greșelilor de limbă și a erorilor de traducere în IC și traducere la vedere (TLV)?
4. Ce soluții, reflectate prin exerciții de traducere, pot fi aplicate pentru corectarea erorilor?

Eșantionul cercetării este constituit din 24 de studenți ai anului III, Ciclul Licență, cu nivelul de cunoaștere a limbii engleze cuprins între valorile A2-B2. Calitatea traducerilor efectuate de către studenți a fost analizată în funcție de criteriul lingvistic (nivelul de stăpânire a limbii engleze) raportat la modalitatea de traducere (TLV și IC).

În vederea **desfășurării experimentului** am selectat două discursuri din domeniul migrației, ambele calificate de dificultate medie B2 conform Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi. Primul discurs – „Refugees” cu o durată de 2 minute și 57 de secunde, preluat de pe site-ul www.britishcouncil.org de la rubrica „Learn English”, a fost propus studenților pentru TLV cu audierea, în prealabil, a acestuia pentru familiarizarea cu tipul de discurs și efectuarea unei activități de tip cloze (prezentarea unui text care conține spații libere pe care studenții trebuie să le completeze în timp ce audiază discursul) pentru a verifica nivelul de (re)cunoaștere a terminologiei din domeniu, precum și în scopul reducerii ocurențelor interferențelor între LS și LT.

Pentru IC am ales un discurs de tip știre „Europe’s Migrant Crisis Explained” cu durata de 3 minute și 26 de secunde, varianta audio fiind preluată de pe „The Wall Street Journal Video”, prezentat studenților pentru o primă audiere în scopul familiarizării cu particularitățile lingvistice și paralingvistice ale vorbitorului, iar pentru traducerea propriu-zisă fișierul audio a fost segmentat în unități semantice medii pentru o redare cât mai fidelă a mesajului. Exemplele extrase din cele 48 de înregistrări ale studenților sunt utilizate în articol cu păstrarea anonimatului, codificate după modelul TLV1, TLV2, ..., TLV24 și IC1, IC2, ..., IC24, unde TLV reprezintă modalitatea de traducere pe care studenții o adoptă în traducerea textului la vedere, iar IC substituie modalitatea consecutivă a discursului de interpretat. Coeficienții 1, 2, ..., 24 fac referire la un anumit student în cazul ambelor modalități de traducere.

Pornind de la scopul propus și variabilele descrise, formulăm **ipoteza** conform căreia, din cauza interferențelor lingvistice, studenții vor comite un număr mai mare de greșeli de limbă în TLV comparativ cu IC, iar ponderea erorilor de traducere va fi mai mare în IC.

Astăzi există tendința de a include TLV în programele de instruire a interpreților ca modalitate independentă de traducere în opoziție cu actualul său statut de exercițiu pedagogic pentru inițierea în tehnicile de IC și interpretarea simultană (IS) [3 - 5]. Totuși, în acest studiu abordăm TLV ca etapă premergătoare IC, deoarece considerăm că este un bun antrenament pentru reformularea orală rapidă, dezvoltarea fluenței și îmbunătățirea capacităților oratorice. În plus, TLV prezintă un nivel mai redus de dificultate comparativ cu IC, deși conține caracteristicile acestei modalități: intonație, vocalizare, fluență, coerență și exactitate a enunțului etc.

În procesarea și **analiza calitativă și cantitativă** a datelor am optat pentru transcrierea celor 48 de discursuri înregistrate pentru a facilita identificarea și a spori nivelul de exactitate în determinarea tipurilor de erori prin

accesul mai rapid la contextul lingvistic. Calitatea traducerilor a fost stabilită în funcție de tipologia și ponderea erorilor depistate la fiecare student, monitorizând evoluția calității traducerii de la faza de TLV la IC.

Analiza datelor

Deși unele sporadice și individuale, iar altele „colective” și persistente, greșelile de limbă nu alterează calitatea produsului traducerii, fie îl alterează în mică măsură. Totuși, acestea trebuie depistate și remediate în scopul păstrării corectitudinii și naturaleții LT, precum și pentru a evita deranjul auditiv cauzat publicului-țintă. În continuare, enumerăm și descriem categoriile de greșeli de traducere pe care le-am identificat în baza interferențelor inter- și intralinguale, a insuficienței de cunoștințe lingvistice, a dificultăților de exprimare, a nerespectării normelor LT pe exemplul exprimărilor defectuoase de tipul *solecismelor*, *cacofoniilor*, *redundanțelor*, *construcțiilor cu o conotație negativă utilizate într-un context lingvistic pozitiv și invers*.

- **Solecismul** este abaterea de la corectitudinea lingvistică cauzată de nerespectarea normelor impuse de sintaxa limbii în construirea enunțului, consecință a necunoașterii limbii de către vorbitori. Spre exemplu, folosirea incorectă a particulei lingvistice *din* pentru a desemna o parte dintr-un întreg, în loc de prepoziția *dintre*, care trebuie utilizată în scopul separării mai multor elemente dintr-o multitudine de elemente conduce la greșeli precum:

- *Mulți din refugiați provin din Siria (IC14)/ Unii din cei ce vor să locuiască [...] (IC19)/ Mulți din ei nu doresc să-și părăsească țara [...] (TLV3)/ Unii din ei nu ajung niciodată. (TLV21)*. Potrivit normelor de exprimare corectă, prepoziția *din* se folosește pentru a face referire la un substantiv la numărul singular iar *dintre* – dacă este vorba de un substantiv la plural.

Abaterea de la acordul gramatical în număr dintre subiect și predicat:

- *Din nefericire, aceste cauze duc [...] (TLV9)/ [...] poate fi destul de riscant odată ce stă în țara lor proprie. (TLV12)*.

- **Disonanța** sau **cacofonia** nu reprezintă o greșeală de limbă propriu-zisă, ci mai curând o asociație neplăcută de sunete prezentă în vorbirea cotidiană, inclusiv în traducere:

- *Călătoriile pe care le fac ca să ajungă într-un loc mai sigur (TLV2)/ Din păcate, aceasta face ca criminalitatea să crească [...] (TLV8)/ [...]ca consecință (IC10)*.

- **Construcțiile cu o conotație negativă utilizate într-un context lingvistic pozitiv, și invers** sunt greșeli de genul *migranții au parte de multe pericole [...] (IC16)*. O variantă corectă ar fi fost *migranții se confruntă cu multe pericole*.

- **Redundanțele** sunt caracterizate prin abundența elementelor lingvistice în structurarea ideii în detrimentul strictului necesar de informație care ar asigura precizia și economia timpului în traducere:

- *Germany expects to process 800.000 asylum applications tradus Germania se așteaptă la un proces în jur de 800.000 de cereri de azil (IC20);*

- *[...] plus there are European migrants tradus În plus, de asemenea, mai sunt și un număr de migranți în Europa. (IC22)*.

- În categoria **exprimărilor defectuoase** includem și exemple precum:

- *o parte importantă a acestei zi (TLV1)* în traducerea căreia nu s-a ținut cont de declinarea substantivului *zi* la cazul genitiv conform adjectivului pronominal demonstrativ care îl însoțește;

- *le-ar fi furat cultura de la ei (TLV1)* care reprezintă o redundanță lingvistică, întrucât utilizarea pronumelui personal la persoana a III-a plural *le-* nu cere ca acesta să fie însoțit de pronumele personal la cazul acuzativ *ei* legat de prepoziția compusă *de la*;

- *văd acest fapt ca o nedreptate (TLV1)* este o eroare de uzaj lingvistic cauzat de lipsa prepoziției *pe* din fața substantivului *nedreptate* la acuzativ.

Introducerea prepozițiilor unde nu este cazul reprezintă la fel o abatere de la corectitudine:

- *solicită pentru azil (TLV9)* în loc de *solicită azil*.

Verbe conjugate incorect:

- *să prelueze (TLV9)* în loc de *să preia*, forma corectă a verbului *a prelua* la modul conjunctiv;

- *se remarchează (TLV13)* – formă eronată a verbului reflexiv *a se remarca* la timpul prezent.

Forma de plural sau declinare greșită a substantivului:

- pluralul substantivului *deșert* este *deșerturi* și nu *deșerte* (TLV22);

- *Din cauza apartinerii unui astfel de grup social* este un caz de exprimare greșită în limba română identificat la studentul TLV24. Versiunea corectă cere utilizarea substantivului la genitiv, *apartenenței*: *Din cauza apartenenței la un anumit grup social*;

– *Călătoriile pe care le fac pentru a ajunge la un loc sigur poate fi la fel de riscant [...]* (TLV9). Aici greșeala rezidă în dezacordul dintre subiectul la plural și predicat.

Propunem câteva sugestii pentru o exprimare în acord cu normele lingvistice:

- ✓ *Reformularea enunțului* pentru evitarea disonanțelor.
- ✓ *Evitarea dubletelor și tripletelor sinonimice* care încarcă enunțul și consumă timp prețios în traducere și, în schimb, *concentrarea pe formule concise*.
- ✓ *Axarea ocazională pe cuvintele fără conținut noțional* pentru o exprimare îngrijită a raporturilor sintactice între cuvinte și propoziții.
- ✓ *Ascultarea cu atenție și „înregistrarea în memorie”* a versiunilor corecte propuse de către profesor/ vorbitorul nativ și notarea variantelor potrivite acceptate pentru traducere.
- ✓ *Învățarea și crearea automatismelor prin utilizarea frecventă* în vorbire a formelor gramaticale și lexicale corecte.
- ✓ **Erori lingvistice de traducere**

• **Traducerea incorectă a terminologiei aferente domeniului** la care se raportează discursul se manifestă prin lipsa de cunoștințe terminologice, prin imposibilitatea de a identifica un termen echivalent potrivit la momentul oportun sau apare ca rezultat al factorului de natură extralingvistică: traduceri absurde pe fundalul emoțiilor, interferența factorilor de mediu (zgomote, calitatea proastă a fișierului audio etc.). Exemple elocvente de traducere nereușită a terminologiei:

– *asylum seekers* (ro. *solicitanți de azil*) a fost redat impropriu prin *căutători de azil* (TLV14)/ *aplicanți de azil* (TLV1) sau chiar *cercetători de azil* (TLV19);

– *social welfare system* (ro. *sistem de asistență socială*) a fost tradus prin *sistem de bunăstare* (TLV24), *sisteme sociale de ajutor* (TLV21) sau *sisteme sociale de bunăstare* (TLV14);

– *migrant crisis* (ro. *criza migraților*), tradus eronat prin *criza migratoare* (IC12, IC18), *criza migrațiilor* (IC21);

– *to resettle migrants* (ro. *a reloca migrații*), transpus greșit în română prin *a reinstala migrații* (IC10, IC15), *a stabili migrații* (IC2), *a restabili migrații* (IC22).

– *refugee camps* (ro. *tabere de refugiați*), tradus inadecvat prin *lagăre pentru refugiați* (IC7, IC14, IC23), *campusuri pentru refugiați* (IC22);

– *barrel bombs* (ro. *bombe artisanale/ bombe butoi*) a fost redat eronat prin *bombe fatale* (IC3), *bombe baril* (IC23, IC14), *bombe biologice* (IC20);

– *extremist group* (ro. *grupare extremistă*) a fost transpus în română prin *grupă extremistă* (IC15).

• **Calcul lexical** este imitarea modului de organizare internă a unui cuvânt sau a unei îmbinări de cuvinte. Ilustrăm ocurențe de calc lexical în următoarele versiuni de traducere:

– *growing concern* (ro. *preocupare tot mai mare*) – *îngrijorare crescândă* (TLV12), *îngrijorare în creștere* (TLV1, TLV8);

– *growing conflict* (ro. *escaladarea conflictului*) – *conflict crescând* (IC17), *conflict în creștere* (IC18).

• **Traducerea incorectă a numelor proprii în limba română** se manifestă prin preluarea, ca atare, a numelor proprii din limba engleză, deși există variante adaptate LȚ, sau prin atribuirea unor echivalente inexistente în limba română, prin omisiunea unor elemente din structura numelui propriu sau denaturarea acestuia:

– *Lebanon* (ro. *Liban*) a fost redat prin *Lebanon* (IC2, 2LA11) sau *Levanon* (IC9).

– *Jordan* (ro. *Iordania*) a fost păstrat în română (IC24).

– *Kosovo* a fost transpus greșit prin *Kosova* (IC23, IC24, IC10, IC12) sau *Kosava* (IC22).

– *Bashar al Assad* redat denaturat *Bashal* (IC16), *Basar al Assad* (IC23), *Bashar Assad* (IC24, IC6, IC9), *Bashar al-Sad* (IC7).

Nu este străină nici confundarea și traducerea unor nume proprii cu altele:

– *According to the EU's Border Agency* (ro. *Potrivit Agenției Europene pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă/ Potrivit Frontex*) tradus la nimereală *Conform Regency* (IC3).

– *Germany expects to process 800.000 asylum applications* a devenit *Jeremy va oferi 800.000 de cereri de azil*. (IC10). Deși sunt sporadice, aceste cazuri trebuie raportate și corectate.

• **Traducerea literală** se prezintă ca greșeală de traducere atunci când este aplicată expresiilor al căror sens global nu reiese din însumarea elementelor care le alcătuiesc:

– *at the end of the day* transpusă literalmente în limba română prin *la sfârșitul zilei/ la sfârșitul zilelor* de către 18 studenți. Versiuni potrivite: *în cele din urmă/ până la urmă* au fost utilizate doar de către 5 studenți, iar un student a omis structura.

Literalismul apare și în traducerea unității lingvistice *social welfare system*. Aceasta este redată impropriu fie prin omisiunea unor lexeme, fie prin transpunerea cuvânt cu cuvânt, din cauza neînțelegerii de către student a sensului structurii, a înțelegerii parțiale, fie din cauza necunoașterii echivalentului în LT. Exemplificăm: *sisteme sociale de ajutor* (TLV21), *sistem de bunăstare* (TLV24), *sistem social de bunăstare* (TLV4, TLB8), *bunăstare socială* (TLV10), *starea socială a sistemului* (TLV2). Corect ar fi: *sistem de asistență socială* (TLV7, TLV5, TLV3)/ *sistem de protecție socială* (TLV6).

• În categoria **erorilor morfo-sintactice** includem neconcordanțele dintre sensul exprimat în LS și cel redat în LT apărute ca rezultat al lacunelor gramaticale, al vitezei cu care este expusă informația pentru IC, al timpului și al efortului ce influențează decizia sintactică potrivită.

Verbul modal *might* a impus dificultăți unor studenți, fiind tradus, incorect, prin denaturarea sensului întregului enunț. Spre exemplu, enunțul

– *Another worry is the thought that the refugees might not be genuine* conține structura modală **might not be**, ce exprimă în engleză o posibilitate viitoare, dar care este interpretată greșit și tradusă prin prezentul ce reflectă, mai curând, o acțiune categorică. Șapte studenți din grupul LA au propus versiuni de traducere similare următoarei: *O altă îngrijorare este că refugiații nu pot fi/nu sunt oameni autentici*, sau au redat structura printr-un prezent și mai categoric: *O altă îngrijorare este gândul că refugiații se dau drept altcineva*. O variantă adecvată de traducere este *O altă îngrijorare este gândul că refugiații (s-)ar putea să nu fie autentici*.

Frazele complexe introduse de „*that*”, formate prin raport de coordonare și subordonare pe exemplul celei de mai jos, au creat dificultăți la majoritatea studenților, unii recurgând la corectări și/sau reformulări pentru o variantă finală potrivită, alții intervenind cu pauze lungi în traducere:

– *Also, the fact that the country they flee to is culturally different from their own makes the citizens of these developed nations feel that their culture is being stolen from them/ De asemenea, (pauză) faptul este că țara pe care o părăsesc este foarte diferită din punct de vedere cultural de propria lor cultură și astfel cetățenii acestor țări/ acestor națiuni dezvoltate simt că (pauză) cultura lor este furată de aceștia* (TLV6). Introducerea unor structuri suplimentare în speranța de a clarifica sensul se soldează cu eșec manifestat prin ambiguități, sens fals sau nonsens.

• **Calcul sintactic** este inacceptabil atunci când determină o modificare sintactică și semantică semnificativă a LT [2, p.42]:

– *to escape armed conflict* (ro. *pentru a scăpa de conflictele armate*) tradus de către studentul TLV1 pentru **a scăpa conflictele armate**;

– *to apply for asylum* (ro. *a solicita azil*) – **a aplica pentru azil** (TLV6, TLV12);

– *against allowing too many refugees coming into their country* redat în formă brută, urmărindu-se topica limbii engleze prin **contra de a permite prea mulți refugiați să vină în țara lor** (TLV12);

– [...] *citizens of these developed nations feel that their culture is being stolen from them* – structură tradusă cuvânt cu cuvânt ce cauzează o exprimare defectuoasă – *cetățenii acestor țări dezvoltate să simtă că li se fură cultura de la ei* (TLV2)/ *cetățenii acelor națiuni dezvoltate să simtă că cultura lor se fură de la dânșii* (TLV11) sau traducere ambiguă ori eronată – *face ca cetățenii acestor țări dezvoltate să simtă că cultura lor ar putea fi furată de aceștia* (TLV9); *face poporul acestor țări dezvoltate să simtă că cultura lor a fost furată de ei* (TLV7).

• **Asociațiile false interlinguale și interferențe fonologice intralinguale**. Exemple:

– verbul *to resist* (ro. *a se opune*) din structura *asylum seekers resist* redat în română prin *a rezista* așa cum apare în *solicitanții de azil rezistă* (TLV2, TLV4, TLV5, TLV6, TLV8, TLV15, TLV16, TLV20, TLV20, TLV23);

– cuvântul *journeys* (ro. *călătorii*) tradus eronat prin *zile* (TLV24) după francezescul *journalées*;

– **regardless of their status** este o unitate lingvistică preluată prin calchiere din limba rusă și redată în mod eronat prin structura inexistentă în română **necătând la statutul lor** (TLV12);

– **fourteen million refugees and asylum seekers** tradus greșit **patruzeci de milioane de refugiați și aplicații de azil** (TLV1, TLV2) din cauza percepției fonetice eronate a numeralului **fourteen** și a confundării acestuia cu **fourty**;

– substantivul *causes* din sintagma *refugee causes* (ro. *cauza refugiaților/ refugiații*) perceput greșit la auz și confundat cu substantivul *cases*, astfel tradus în română prin *cazurile refugiaților* (TLV9).

Activități și sugestii de consolidare a *competențelor lingvistice* de traducere și terminologice:

✓ *Evitarea imitării* modelului lingvistic al LS și utilizarea structurilor specifice LT.

✓ *Audierea selectivă* pentru informație concretă: nume proprii, date, șiruri de elemente etc. și reproducerea ulterioară a acestora în LT.

✓ *Segmentarea semantică a enunțurilor complexe* în structuri mai mici pentru clarificarea sensului sau *extinderea contextului* verbal până la deplina înțelegere a sensului exprimat.

✓ *Exerciții de permutație sintactică* care constau în transformări sintactice de genul schimbării categoriei gramaticale, inversiunilor, adăugarea sau omiterea, după caz, a dublei negații etc.

✓ *Învățarea contextuală a structurilor idiomatice* în scopul înțelegerii sensului acestora și traducerea lor în LT.

✓ *Automatizarea, prin exerciții de traducere contextuală și în afara contextului* din engleză în română, și invers, a terminologiei din domeniu.

✓ *Aproximarea* prin utilizarea unui termen apropiat din punct de vedere semantic până la „recuperarea” expresiei exacte sau/și *anticiparea* ca forme de simplificare în identificarea termenilor în LT.

✓ **Erori semantico-pragmatice de traducere**

• **Omisunile nejustificate** în interpretare constau în a nu traduce în mod nejustificat un element stilistic sau legat de sens din DS [6, p.51]. Ele se manifestă prin incapacitatea de a înțelege sensul transmis de LS și insuficiența de timp necesar redării complete a mesajului.

– *They also hide in parts of ships that are too cramped, too hot and too smelly for anyone to check* tradusă prin omiterea elementelor finale de sens: *De asemenea, ei se ascund în unele părți ale navelor care sunt prea strâmte, fierbinți și prea rău mirositoare pentru (omisiune substituită prin pauză)* (TLV7). Lipsa aceluiași segment s-a regăsit în traduceri TLV13, TLV14, TLV19, TLV21.

– *They often leave with their families [...]/ Ei părăsesc (omisiune) cu familiile lor [...]* (TLV18)

– Doi studenți au tradus DS doar pe jumătate.

• **Adăugarea nejustificată** se manifestă prin introducerea nejustificată în DT a unor elemente superficiale sau a unor elemente stilistice absente în DS, care modifică sensul mesajului:

– *[...] governments are locking asylum seekers in detention centres [...]/ guvernele **caută solicitanți de azil, îi pun în centre de detenție*** (TLV18). Acest exemplu este un caz tipic de paronimie intralinguală. Lexemul în limba engleză *locking* este confundat cu *looking* și tradus, greșit, prin *caută* în loc de *închid*.

– *Another worry is the thought that the refugees might not be genuine /O altă îngrijorare este că refugiații nu pot fi oameni **atât de cinstiți**.* (TLV10)

– *They often leave with their families and apply for asylum in another country /Deseori părăsesc aceasta cu familiile și **caută o altă țară unde există liniște**.* (TLV21)

– *Another worry is the thought that the refugees might not be genuine /O altă îngrijorare este dacă refugiații sunt sinceri **și au intenții bune**.* (TLV19)

• **Ambiguități** rezultate din adăugarea unui surplus de unități lexicale, a omisiunilor nejustificate sau a eschivării de la traducerea exactă a informației prezentate în DS și substituirea acesteia cu structuri lingvistice prea generalizatoare și vagi:

– *Thousands of people are leaving Kosovo and Serbia trying to escape poor economic conditions back home./ Multe persoane părăsesc Kosovo și Serbia, **ei de asemenea părăsesc** din cauza condițiilor economice scăzute.* (IC9)

– *Nearly 200.000 people have arrived **in Greece alone so far this year**./ 200.000 de oameni au ajuns **până acolo** în acest an.* (IC10)

– *[...] and the extremist group Islamic State has taken over large parts of the country putting civilians under brutal and violent rule./ **Și unele grupe islamice** au depus violență și brutalitate împotriva refugiaților.* (IC6)

– *But many also get stuck in Hungary and Greece **waiting for the documents they need to travel to other European countries**./ Mulți migranți au fost blocați **din anumite cauze** la frontieră.* (IC6)

– *Syrian President Bashar al Assad's Government has been accused of using barrel bombs and chemical weapons against **its own people** [...]/ **Guvernul** președintelui sirian Bashar al Assad a fost acuzat de folosirea bombelor fatale și a armelor chimice împotriva oamenilor **lor** [...].* (IC3) Traducerea adjectivului posesiv *its* raportat la substantivul *people* și nu la substantivul-posesor la care se referă (aici: *Government*) cauzează

confuzie pentru publicul-țintă. Ambiguitățile vor fi eludate, iar sensul concretizat, dacă studenții vor acorda mai multă atenție co-textului ce contribuie la suprimarea interpretărilor multiple pe care le pot avea unele lexeme.

- **Nonsensul** se prezintă ca o eroare de traducere ce constă în a acorda unui segment din DS o formulare lipsită de sens ori absurdă în LT [6, p.50-51]. Fragmente de discurs ilogic și incoerent:

– [...] *governments are locking asylum seekers in detention centres* [...] tradus în română prin exprimări absurde precum *guvernele caută solicitanți de azil în centre de detenție* (TLV24)/ *guvernele își blochează solicitanții de azil* (TLV18) *cu sentințe de detenție* (TLV22). O versiune potrivită cu respectarea sensului exprimat în LS ar fi *guvernele plasează solicitanții de azil în centre de detenție*. (TLV6)

– [...] *genuine asylum seekers resist what they see as injustice* redat prin [...] *în rândul solicitanților de azil cinstiți și ei trebuie să reziste acestei nedreptăți* (TLV10), o variantă acceptabilă fiind *adevărații solicitanți de azil opun rezistență la ceea ce ei cred a fi nedrept*. (TLV11)

- **Repetarea conectorilor pragmatici.** Conjunția *întrucât* a fost reluată de 9 ori în discursul tradus de studentul IC20.

- **Lipsa coerenței discursive** în fragmentul de mai jos se observă prin omisiune, contrasens și transpunerea ambiguă a adverbilor care ar trebui să asigure conexiunea dintre enunțuri:

– *Increasingly, governments are locking asylum seekers in detention centres regardless of their status. Unfortunately, this causes further criminalisation as genuine asylum seekers resist what they see as injustice.* – (Omisiune) *Guvernele de blocare a solicitanților de azil în centrele de detenție indiferent de statutul lor. Din păcate, aceasta cauzează incriminarea suplimentară în calitate de solicitanți de azil autentici care rezistă la ceea ce ei văd ca nedreptate.* (TLV15) / *Tot mai mult guvernele îi plasează pe acești solicitanți de azil în centre de detenție în pofida statutului lor. Din fericire, aceste cazuri (pauză) (zgomot, nu se aude) mai rapidă a criminalității și din motiv că acești solicitanți de azil adevărați rezistă acestei nedreptăți precum o consideră ei.* (TLV6) / *În ritm sporit guvernele (pauză) guvernele închid (pauză) trimit la închisoare solicitanții de azil indiferent de statutul lor social. Din păcate, aceste cauze/ aceasta cauzează criminalitatea în rândul solicitanților de azil cinstiți și ei trebuie să reziste acestei nedreptăți.* (TLV10)

- **Lipsa elementelor pertinente de coeziune.** Coeziunea la nivel discursiv nu există din cauza lipsei conectorilor care realizează legătura logică dintre segmentele discursive în LT.

– *Wartorn Afganistan and Irak are also major sources of refugees and large numbers of people are fleeing civil war in Libia while others are fleeing poverty and conflict in Eritreea and Nigeria, plus there are European migrants /Afganistanul și Irakul au o sursă majoră de refugiați și un număr mare de oameni care au fugit din cauza războiului civil din Libia și alții din cauza sărăciei și conflictului din Eritreea și Nigeria, plus migranții europeni.* (IC12)

- **Polisemia** ca sursă a erorilor de traducere se manifestă prin atribuirea automată a unui echivalent fără a se ține cont de co-textul în care apare cuvântul sau expresia. Exemple:

– *An important part of this celebration is the award given to a person or group who excels in helping refugee causes./ O parte importantă a acestei sărbători este că se oferă o recompensă persoanelor care ajută refugiații* (TLV19). Traducerea prin *recompensă* a lexemului *award* nu corespunde contextului lingvistic din DS. În multitudinea de sensuri ale cuvântului *award* se regăsește, într-adevăr, și cel menționat de către student și cu toate că sensurile celor două sunt, oarecum, congruente, varianta cerută de context este *premiu*.

– *In Italy more than 100.000 people have landed so far this year with people taking the dangerous Meditteranean route from Libia./ În Italia mai mult de 100.000 de oameni au aterizat până acum în acest an, parcurgând un traseu periculos din Libia pe Marea Mediterană.* (IC2, IC5)

- **Omonimia** este o sursă de confuzie lexicală chiar și pentru traducători mai experimentați. Fenomenul lingvistic apare în situațiile în care cuvintele se aseamănă prin formă și/sau pronunțare, însă diferă la nivel semantic:

Adverbul de restricție *alone* (ro. *doar*) a fost tradus greșit prin adjectivul *singuri*.

– *There are established routes that lead to Greece, Hungary or Italy. Nearly 200.000 people have arrived in Greece alone so far this year./ Aproximativ 200.000 de oameni au ajuns în Grecia singuri până acum în acest an.* (IC20, IC22, IC23, IC5 și IC12)

- **Sensul fals** este definit ca sens eronat în raport cu originalul. Exemple:

– *They often leave with their families and apply for asylum in another country.* Nu se acordă atenție contextului verbal al verbului *to leave*, acesta fiind tradus prin denaturarea sensului întregului enunț: *Ei*

deseori părăsesc/și lasă familiile și solicită azil în alte țări. Astfel de traduceri eronate au fost identificate la 5 studenți. În același timp, 2 studenți au redat enunțul foarte ambiguu: *Deseori părăsesc aceasta cu familiile și caută o altă țară unde există liniște.* (IC18 și IC22)

Pentru remedierea erorilor semantico-pragmatice propunem următoarele activități de traducere:

✓ Utilizarea *sinonimelor, hiponimelor, hiperonimelor* pentru substituirea unor unități lingvistice atunci când interpretul este în imposibilitatea de a identifica echivalentul potrivit.

✓ *Parafrizarea* pentru clarificarea sensului în LȚ.

✓ *Audierea discursurilor cu notarea conectorilor* pentru IC și „descifrarea” ulterioară a sensului făcând uz în LȚ de acești conectori pentru a asigura coeziunea discursivă în traducere.

✓ *Audierea discursurilor cu segmentarea logică a acestora și rezumarea informației în LS*, conform segmentelor audiate, apoi *traducerea acestora în LȚ*.

✓ *Audierea discursurilor în întregime și rezumarea informației în LS*, apoi în LȚ.

Analizând în termeni cantitativi informația prezentată, constatăm o discrepanță între ponderea greșelilor de limbă în TLV și IC. Așa cum observăm în Figura 1, ocurența greșelilor de limbă în TLV este mai mare cu 18,14% comparativ cu IC, confirmând ipoteza formulată în cadrul studiului.

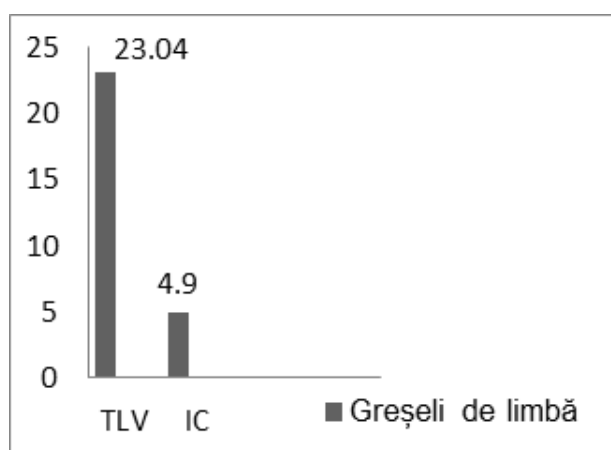

Fig.1. Ponderea greșelilor de limbă în TLV și IC.

Dacă în TLV eforturile de înțelegere, transfer și producere decurg aproape simultan, iar studentul-interpret, preocupat de redarea corectă a sensului, nu atrage prea multă atenție la modul de exprimare, atunci în IC acesta devine mai atent la felul în care formulează enunțurile, de aici și rata mai mică a greșelilor de limbă.

După cum putem observa în Figura 2, discrepanța dintre rata erorilor lingvistice de traducere în TLV și IC este practic insesizabilă (1,73%), pe când ponderea erorilor semantico-pragmatice este mai mare în IC cu 16,41% comparativ cu TLV.

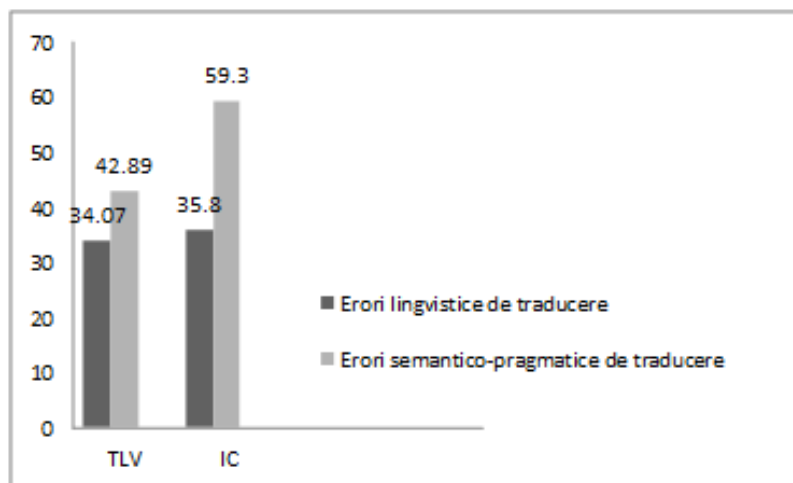

Fig.2. Ponderea erorilor lingvistice și semantico-pragmatice în TLV și IC.

✓ **Erori extralingvistice (elemente de paralimbaj)**

Deși din această categorie face parte un ansamblu de aspecte, precum timbrul, intensitatea, ritmul vocii, zâmbetul, intonația, pauzele de ezitare „goale” sau „umplute” de vocalele „ă” și „î”, constrânși fiind de volumul articolului, în cele ce urmează vom trata doar aspectul pauzelor „goale”, celelalte elemente paralingvistice urmând a fi abordate pe larg într-un studiu separat.

- **Pauzele în traducere.** Există păreri împărțite în privința aspectului temporal, mai exact în privința duratei ideale în IC. Unii cercetători notează că DȚ trebuie să tindă spre reproducerea fidelă a originalului în ceea ce privește conținutul, stilul și durata, iar aceste orientări nu recomandă rezumarea discursului în LT. Alți autori susțin concizia și chiar propun valori numerice pentru timpul alocat traducerii. J.Herbert, de exemplu, recomandă ca DȚ să nu depășească 75% din cel inițial, în caz contrar interpretul comite o greșală [7, p.67].

Raportându-ne la studiul de față, bazat pe traducerile studenților-interpreți, nu pretindem la performanțe în termeni de respectare a tuturor parametrilor calității. Pe lângă alunecările de ordin lingvistic și traductologic pot fi observate și derapaje în ceea ce privește durata înregistrărilor.

În TLV toți subiecții au depășit durata DS uneori chiar dublu (TLV10, TLV12, TLV17, TLV20, TLV23, TLV24), însă aceasta nu indică neapărat o calitate îndoielnică a traducerilor. Explicația rezidă în procesarea și reformularea de către studenți a versiunii transcrise a discursului, specifică TLV, fără a ține cont de fluența și debitul vorbitorului, de elementele de paralimbaj caracteristice discursului sau de particularitățile verbale ale traducătorului (lipsa vitezei, fluenței).

Pe de altă parte, în cazul IC, statisticile sunt următoarele:

- 16 studenți (IC2, IC3, IC6, IC9, IC10, IC11, IC12, IC13, IC14, IC15, IC17, IC19, IC20, IC21, IC22, IC23) au depășit timpul discursului original, valorile oscilând între 6 secunde și 2 minute și 68 de secunde.
- 8 studenți (IC1, IC4, IC5, IC7, IC8, IC16, IC18, IC24) au prezentat valori mai mici decât durata DS cu o diferență de minim 2 secunde și maxim 1 minut și 48 de secunde.

Fenomenul disfluențelor verbale manifestate prin pauze are la bază cauze de natură lingvistică și/sau cognitivă. Vorbitorii pot întâmpina dificultăți în producerea actelor lingvistice, se regăsesc în situații în care depun un efort cognitiv sporit, iar ca rezultat debitul verbal încetinește sau ei se află în incertitudinea alegerii echivalentului „perfect” din două sau mai multe variante de traducere. Am observat acest fenomen la unii studenți care încep traducerea într-un tempo rapid, însă, odată ce întâmpină dificultăți de transfer al informației în LT sau când obolesc, viteza de traducere scade simțitor. Pe de altă parte, deși viteza mare de vorbire joacă un rol important în interpretare, sunt situații în care, din cauza unui flux verbal abundent, traducătorul comite greșeli de pronunțare sau nu reușește să articuleze cuvintele până la sfârșit, fiind nevoit să revină cu corectări, astfel încât publicul-țintă înțelege mesajul cu dificultate. În scopul îmbunătățirii fluenței în vorbire, studenților le sunt propuse activități precum:

- ✓ *Vorbirea în public*, în fața colegilor, cu producerea unor discursuri pregătite și spontane în limba română și în engleză.

- ✓ *Traducerea* cu înregistrare audio și video a discursului și urmărirea evoluției fluenței în vorbire.

- ✓ *Audierea discursurilor* tematice rostite de vorbitori nativi și reproducerea acestora în aceeași limbă, apoi traducerea cu *imitarea intonației* vorbitorului.

- ✓ *Exerciții de pronunție clară și corectă* cu sporirea treptată a debitului verbal. Sunt agreate, în acest sens, *frământările de limbă*.

Concluzii

1. Analiza calitativă și cantitativă a datelor a arătat că ponderea greșelilor de limbă în IC este mai mică decât în TLV. Numărul erorilor semantico-pragmatice pe exemplul sensului fals, a nonsensului, adăugirilor și omisiunilor nejustificate etc. prevalează în IC.

2. Interpretarea rezultatelor obținute a demonstrat că, indiferent de tipul de discurs (spontan sau pregătit) și modalitatea de traducere, principalele cauze ale erorilor pe care le comit studenții în IC sunt la nivelul înțelegerii sensului redat de original și reformularea lui în LT.

3. În scopul corectării și evitării erorilor în IC sunt utilizate tehnici de parafrază, reformulare, sinonime sau expresii echivalente în LT pentru ceea ce este exprimat în LS, materializate prin exerciții de traducere prezentate în textul articolului.

Referințe:

1. NORD, Ch. *Text analysis: theory, methodology and didactic application*. Second edition, Amsterdam-New-York, Editions Rodopi, 2005. 284 p. ISBN 9042018089
2. LUNGU-BADEA, G. *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2012. 221 p. ISBN 978-973-125-362-6
3. ФРАШ, С.С., МАКСЮТИНА, О.В. Перевод с листа как самостоятельный вид перевода. Томск, 2010. с.76-81. [Accesat: 20.08.2017] Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/v/perevod-s-lista-kak-samostoyatelnyy-vid-perevoda>
4. SPILKA, I. La traduction a vue: instrument de formation. En: *Meta*, 1966, vol.11, no.2, p.42-45. [Accesat: 26.09.2017] Disponibil: <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/1966-v11-n2-meta231/010462ar/>
5. FALBO, C. Interprétation consécutive et exercices préparatoires. En: *The Interpreters' Newsletter*, 1995, no.6, p.87-91. [Accesat: 23.09.2017] Disponibil: <https://www.openstarts.units.it/handle/10077/4790>
6. DELISLE, J. *Traduction raisonnée*. Presses Universitaires de l'Ottawa, 2003. 716 p. ISBN 978-2-7603-2117-5
7. HERBERT, J. *Manuel de l'interprète. Comment on devient interprète de conférence*. Geneva: Georg., 1952. 122 p. ISBN: 9782825700686

*Prezentat la 10.11.2017
în cadrul Colocviului Internațional
Traducere și Mondializare*